

Makalenin Türü / Article Type : Araştırma Makalesi/ Research Article
Geliş Tarihi / Date Received : 29.07.2024
Kabul Tarihi / Date Accepted : 14.08.2024
Yayın Tarihi / Date Published : 23.09.2024
DOI : <https://doi.org/10.51576/ymd.1523661>
e-ISSN : 2792-0178

İntihal/Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and confirmed to include no plagiarism.

GÖRME ENGELLİLER İÇİN 4 MAKAM 24 ETÜT*

KÜÇÜKGÖKÇE, Özgen¹

ÖZ

Görme engelli bireylerin, özellikle müzik eğitimine yönelik materyal eksiklikleri bilinen bir gerçektir. Bireyler, Braille alfabesi ile yazılmış kabartma nota yazılarının azlığını sıklıkla ifade etmekte ve bu anlamdaki boşluğun ısrarla doldurulması gerektiğini düşünmektedirler. Bu bağlamda Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuarı gerek kurum gerekse kişiler bazında öncü çalışmalarda bulunmakta ve alandaki eksiklikleri gidermeye yönelik çabasıyla dikkati çekmektedir. Bu çalışma da Ege Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenen ve 2023 yılı Ekim ayında sonlandırılan “Görme Engelliler İçin 4 Makam 24 Etüt” başlıklı 23901 numaralı projenin ardından hazırlanmış ve elde edilen verilerin sunulmasıyla yapılandırılmıştır. Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuarı öğretim

* Bu çalışma, Doç. Dr. Özgen Küçükgökçe tarafından yürütülen ve 2023 yılı Ekim ayında sonlandırılan Ege Üniversitesi GAP kapsamındaki “Görme Engelliler İçin 4 Makam 24 Etüt” başlıklı projeden üretilmiştir.

¹ Doç. Dr. Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuarı, Türk Müziği Bölümü, TSM Anasanat Dalı, ozgen.kucukgokce@ege.edu.tr. <https://orcid.org/0000-0002-0155-0886>

üyesi Doç. Dr. Özgen KÜÇÜKGÖKÇE tarafından, 2020 yılında eğitime yönelik hazırlanan ve veriler, Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuarı resmî web sitesinde yayımlanmıştır. Görme engelli bireylerin sözel deşifre becerisini geliştirmeye yönelik herhangi bir çalışmanın daha önce gerçekleştirilmemiş olması, projeyi alanda önemli bir boşluğu doldurmaya yönelik bir niteliğe büründürmüştür. Verilerin internet sitesinde yayımlanmasından sonra, görme engelli on birey ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sonucunda projenin, hedef kitlenin müzik eğitim kalitesine olan katkısı, proje ile ilgili görüşler ve daha sonrasında yapılabilecek benzeri çalışmalara dair öneriler elde edilmiş ve bu çalışmada da yorumlanarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Geleneksel Türk sanat müziği, görme engelliler, Braille nota yazısı, 4 Makam 24 Etüt kitabı, görme engelliler için proje.

24 ETUDES IN 4 MAKAMS FOR THE VISUALLY IMPAIRED

ABSTRACT

It is a known fact that visually impaired individuals lack materials, especially for music education. Individuals often express the scarcity of braille notation written in the Braille alphabet believe that this gap should be persistently filled. In this context, Ege University State Turkish Music Conservatory carries out pioneering work both on the basis of institutions and individuals and attracts attention with its efforts to eliminate the deficiencies in the field. This article was prepared following the project number 23901 titled "4 Positions 24 Studies for the Visually Impaired", which was supported by the Ege University Scientific Research Projects Coordination Unit and terminated in October 2023, and was structured by presenting the data obtained. Ege University State Turkish Music Conservatory faculty member Assoc. Dr. A book titled 4 Makam and 24 etudes, prepared for education and aiming to increase students' verbal deciphering skills, was published by Özgen KÜÇÜKGÖKÇE in 2020. The book, which has been observed to be useful in verbal sight-reading studies in Traditional Turkish Classical Music, especially in the repertoire course, was projected within the scope of GAP and translated into Braille Notation in order to be useful for visually impaired individuals, and the data was published on the Official Website of the Ege University State Turkish Music Conservatory. The fact that no study has been carried out before to improve the verbal decoding skills of visually impaired individuals has made the project

an attempt to fill an important gap in the field. After the data was published on the website, interviews were held with ten visually impaired individuals. As a result of the interviews, suggestions about the contribution of the project to the music education quality of the target audience, opinions about the project and similar studies that can be done in the future were obtained and presented in this article study.

Keywords: Traditional Turkish classical music, visually impaired people, Braille notation writing, 4 makams and 24 etude books, project for the visually impaired.

GİRİŞ

Tarih süreci içerisinde tüm toplumlarda yazı ve yazılı kaynakların oldukça önem taşıdığı bilinmektedir. Yazı, toplum hafızasının, değerlerinin, bilgi ve birikimlerinin sonraki nesillere aktarımını sağlayan önemli bir ifade unsurudur. Müzik alanında yazılı ürünler, birikimin aktarımı açısından oldukça önemlidir. Görme engelli bireylerin basılı müzik materyal eksiklikleri olduğu, kendileri tarafından sıklıkla dile getirilmektedir ve bu alandaki kaynak ihtiyacı araştırmacılar tarafından fark edilip alandaki boşluğu doldurmaya yönelik çalışmalar gerçekleştirilmektedir.

Çalışmanın konusu, Ege Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenen ve 2023 yılı Ekim ayında sonlandırılan “Görme Engelliler İçin 4 Makam ve 24 Etüt” adlı proje çalışmasının süreç ve sonuçlarını içermektedir.

Görme Engelliler İçin 4 Makam 24 Etüt adlı proje, 2020 yılında Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı öğretim üyesi Doç. Dr. Özgen KÜÇÜKGÖKÇE tarafından yazılan “4 Makam 24 Etüt” adlı kitabın, *Braille Nota Yazısı* kullanılarak görme engelliler için dijital ortamda yazılmasıyla oluşturulmuştur. *Görme Engelliler İçin 4 Makam 24 Etüt* olarak düzenlenen kitabın dijital verileri, Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı resmî web sitesinde yayınlanmıştır.

Çalışma, web sitesi’nde, projeler başlığı altında; https://konservatuvar.ege.edu.tr/tr/18455/gorme_yetersizligi_olan_bireyler_icin_4_makam_24_etud.html linkinde mevcuttur.

YÖNTEM, EVREN ve ÖRNEKLEM

Bu çalışmada, literatür taramasının yanı sıra proje kapsamında gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşme yöntem ve tekniklerinden de faydalanılmıştır. Nitel veriler toplanarak değerlendirmeye

alınmıştır. Araştırmanın evreni, Braille Nota Yazısı kullanarak müzik alanında materyal üretmek, örnekleme de 4 Makam 24 Etüt adlı kitabın Braille Nota Yazısı kullanılarak dijital ortama aktarılmasıdır.

Braille Yazısı

1829 yılında, kendisi de görme engelli olan Fransız Louis Braille tarafından, görme engellilerin okuyup yazmalarına imkân sağlayan bir alfabe oluşturulduğu bilinmektedir. Sistem, iki sütundan oluşan, dikdörtgen bir düzen üzerine dizilmiş altı tane noktanın kabartılması esasına dayanır. Kabartma yazı ya da altı nokta gibi farklı isimlerle de anılan Braille Nota Yazısı, görme engelli bireylerin okuma ve yazma amacıyla kullandıkları en temel araçlardandır (Koenig ve Holbrook, 2000: 264).

Resim 1. Louis Braille.

Resim 2. Kabartma Yazı Uygulaması.

Braille Yazısı, 27 satır ve 30 hücreden oluşan bir tabletin arasına yerleştirilmiş A4 boyutundaki bir kâğıda, çivi uçlu bir kalemlle bastırılarak, kâğıdın kabartılması yoluyla 6 adet kabartma nokta çıkartılarak elde edilmektedir. Noktalar, sol üstten başlayıp sağ altta bitecek şekilde 1'den 6'ya doğru numaralandırılarak seslendirilir (Özel, 2018: 5).

Braille Nota Yazısı ve Türkiye'deki Kullanımı

Braille müzik işaretlerinin Fransa'da 1829-1834 yılları arasında yaygın olarak kullanılmaya başlanmasına rağmen yazılı bir kaynak haline getirilmesi, İngiliz Dr. Armitage'nin 1871 yılında Londra'da yaptığı çalışmalar sonucunda mümkün olabilmektedir. Nitekim 1879 yılında müzik işaretleri anahtarı Almanca olarak basılmış, 1885 yılında ise Braille müzik sistemi Paris'te basılmıştır (Krolick, 1996: 6-10).

Braille nota alfabesi, ülkemizde 1925 yılında açılan ilk görme engelliler okulu ile kullanılmaya başlanmıştır. Başlangıçta Braille alfabesi Türkçe ve matematik yazımında kullanılmıştır. 1961 ve 1975 yıllarında yayımlanan kabartma yazı el kitaplarında, yalnızca Türkçe ve matematik yazım kuralları yer alırken bu bölümde kabartma müzik işaretlerine dair bir veri bulunmamaktadır (Şendurur, 1995: 3-14).

Braille'nin ülkemizde müzik alanında kullanımının başlangıcı, 1986 yılında Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Dairesi Başkanlığı'nın emri ile oluşturulan Braille Danışma Kurulu'nun, uluslararası Braille müzik işaretlerini esas alarak ülkemizde kullanılacak olan müzik işaretleri kılavuzunu hazırlamaya başlamasıyla gerçekleşmiştir (Özel, 2018: 45).

Bu tarihten itibaren, görme engelli bireylerin materyal eksikliklerini tamamlamaya yönelik çeşitli çalışmalar gerçekleştirilmiş ve ihtiyacı olanların hizmetine sunulmaya başlanmıştır. Teknolojinin gelişmesi, internet çağının getirdiği kolaylıklar neticesinde, görme yetersizliğine sahip bireylerin verilere ulaşması daha kolay hale gelmektedir.

Türkiye'de görme engelli bireylerin eğitimde eşitliğini ve kaynaklara kolay ulaşımını sağlamak amacıyla çalışan çeşitli kurumlara ait yapılan çalışmalar mevcuttur. Örneğin; Eğitimde Görme Engelliler Derneği 2018 yılından beri görme engelliler için çevrimiçi müzik kütüphanesi hizmetini yürütmektedir. Bu platformda bireyler, sisteme yüklenmiş olan *brf* uzantılı dijital müzik materyallerine ulaşabilmektedirler.

2004 yılında İzmir'de kurulan "Türkiye Görme Özürlüler Kitaplığı", görme engellerin eğitimleri ile kültürel gelişimlerine ücretsiz hizmet etmek üzere eğitim materyalleri üreten ve bu alanda

projeler uygulayan bir kurumdur. Üye sayısı 6000’i aşan kurum, ülke içi ve dışı birçok yere ücretsiz materyal hizmeti sunmaktadır. Bu kurumun kabartma nota üzerine gerçekleştirdiği ilk ve tek çalışma, 2015 yılında Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı ile birlikte yürütülen "Türk Müziği Eğitiminde Kabartma Nota Materyalleri Geliştirme Projesi"dir. Bu proje kapsamında, Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı öğrencilerinin Türk Müziği Solfej ve Kuramı derslerinde yararlandıkları Geleneksel Türk Müziği Nazariyatı kitaplarındaki tüm etütler ve TSM Repertuarı I-II, THM Repertuarı I-II kitaplarındaki tüm eserler, kabartma nota sistemine çevrilmiş ve öğrencilerin hizmetine sunulmuştur.

2017 yılında Marmara Üniversitesi Engelli Öğrenci Birim Koordinatörlüğü tarafından, görme engelli kişilerin eğitim metodolojisinin oluşturulup, çözümlerin sürdürülebilirliğinin sağlanması, görme engelli müzik kütüphanesinin kurulması, mevcut müzik programlarının erişilebilirliği gibi konuları içeren bir çalıştay düzenlenmiştir. Bu projenin yürütücüsü Doç. Dr. Özgen KÜÇÜKGÖKÇE ve araştırmacılarından Birsen Buket TÜZÜN’ün katıldığı bu çalıştayda, Braille nota yazısı, görme engelli bireylerin müzik eğitimleri, kabartma nota bilgisayar yazımlarının tanıtımı, ulusal görme engelli müzik kütüphanesi kurulumu gibi konular ele alınmış ve mevcut sorunların giderilmesine ilişkin çözüm önerileri tartışılmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ve (IQSES) Hibe programı kapsamında, Bartın Üniversitesi ortaklığı ile görme engelli bireylerin notalara erişim sorunlarına yönelik sorunlarının çözümü ve müzik öğretmenlerinde engelliliğe yönelik farkındalığın geliştirilmesi amacıyla “Notalara Dokunmak (Touching Notes)” isimli bir proje gerçekleştirilmiştir. Proje kapsamında, ihtiyaç sahiplerinin kimseden yardım almaksızın erişilebilir şekilde kendi çalışmalarını oluşturarak Braille veya mürekkep baskılı şekilde materyal elde etmesini sağlamak için bir yazılım geliştirmek amaçlanmıştır (<https://www.eged.org/notalaradokunmak>, Erişim tarihi: 03 Temmuz 2022).

2019 yılında Manisa Celal Bayar Üniversitesi, “Görme Engelli Bireyler İçin Müzik Eğitimi Çalıştayı” gerçekleştirilmiştir. Çalıştay, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı, İskenderun Teknik Üniversitesi Mustafa Yazıcı Devlet Konservatuvarı, Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Engelliler Danışma ve Koordinasyon Birimi, Manisa Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü işbirliği ile

düzenlenmiştir. Çalıştay süresince, ortak sorunlar masaya yatırılmış ve çözüm önerileri sunulmuştur.

1- 4 Eylül 2022 tarihleri arasında Ankara'da, görme engelli müzik öğretmenlerine yönelik nota okuryazarlığı eğitimi, Eğitimde Görme Engelliler Derneği Proje Ofisi'nde gerçekleştirilmiştir. Bu eğitimde, Türk sanat müziği ve Türk halk müziği notalarının yazımı konuları işlenmiş, yazılan kabartma notalarının çıktı olarak alınabilme süreci hakkında bilgiler sunulmuştur.

Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı, ilk defa 2007 yılında görme engelli bir bireyi lisans eğitimine kabul etmiştir. Öğrencinin eğitimi süresince materyal eksikliği fark edilmiş ve sorunun giderilmesine yönelik girişimlerde bulunulmuştur. Müzik eğitimi almaya hak kazanan görme engelli bireylere yardımcı olmak üzere, 2015 yılında Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı Öğr. Gör. Birsen Buket TÜZÜN, Braille nota yazısı eğitimi almıştır ve TÜZÜN, 2015-2016 öğretim yılından beri “Kabartma Nota Uygulamaları I-II (Seçmeli)” derslerinde konservatuvarın görme engelli öğrencilerine Braille yazıdaki notasyon sistemini öğretmektedir.

2018 yılında kabartma nota yazımını kolaylaştırmak ve öğrencilere istedikleri notaları daha hızlı temin edebilmek üzere, internet ortamında kabartma sisteminde nota yazımını sağlayan yazılım olan “Duxbury Braille Translator” ve “Index Braille Everest Dv-5 Embosser” kabartma baskı makinesi Ege Üniversitesi Rektörlüğü tarafından Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarına alınmış ve görme engelli öğrencilerin hizmetine sunulmuştur. Bu sayede görme engelli öğrencilere sınavlarda sorulan sorular, kabartma notaya çevrilmiş şekliyle öğrencilere sunulmaktadır.

2021 yılında, proje ekibi tarafından Türkiye’de ve alanında ilk olan bir Sosyal Sorumluluk Projesi hayata geçirilmiştir. Ege Üniversitesi Türk Musikisi Konservatuvarı Türk Müziği Bölümü öğretim üyesi Doç. Dr. Özgen KÜÇÜKGÖKÇE’nin yürütücülüğünde “Görme Engelliler İçin Geleneksel Türk Müziğinde 100 Temel Eser” projesi kapsamında hazırlanan kabartma nota kitabı, görme engelli konservatuvar öğrencilerinin yanı sıra; profesyonel Türk müziği topluluklarında ses ve saz icracısı olarak görev alan görme engelli bireylere, amatör Türk müziği topluluklarında ses ve saz icracısı olarak görev alan görme engelli bireylere, Türkiye genelindeki tüm konservatuvarlara hazırlık yapan görme engelli bireylere, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda eğitim veren görme engelli öğretmenlere, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda eğitim gören görme engelli öğrencilere materyal üretmek amacıyla hazırlanmıştır.

“4 Makam 24 Etüt” Adlı Kitabın İçeriği

Geleneksel Türk sanat müziği alanında, özellikle eğitime yönelik kaynakların eksikliği bilinen bir gerçektir. Gerek çalgısal gerek sözel türlerin icrasına yönelik eğitim etütlerinin az oluşu, bu boşluğu doldurmaya yönelik çalışmaların önemini artırmaktadır. Bilindiği gibi özellikle konservatuvar gibi kurumların müzik eğitimi içerisinde, müziksel işitme-okuma-yazma, repertuvar, çalgı eğitimi, armoni gibi derslerde müziğin dili öğretilmektedir. Bir müzik yazısını, seslerin süreleri, yükseklikleri ve adları ile hız, gürlük, anlatım özelliklerine uygun olarak okumaya müziksel okuma denir. Hazırlıksız olarak ilk kez karşılaşılan bir müzik yazısını okuma ise müzikte, deşifre olarak tanımlanmaktadır. Deşifre becerisi kazandırmak, müzik eğitimi içerisinde, üzerinde önemle durulması gereken konuların başında gelmelidir. İngilizcede sight-singing olarak ifade edilen terimin Türkçe karşılığı, deşifre şarkı söylemedir. Ezginin, ilk görüşte ve hazırlıksız olarak, sözleriyle seslendirilmesi sözel deşifre olarak ifade edilebilir. Sözel deşifre, özellikle geleneksel Türk sanat müziği eğitimi içerisinde, Türk müziği konservatuvarlarının repertuvar derslerinde eğitimin önemli bir unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır ve sözel deşifredeki başarı, müzikalitenin önemli bir parçası konumundadır. Geleneksel Türk sanat müziğinin sözel eserleri, makamsal ezgi yapısı-usûl-söz birlikteliğinden oluşur. Sözel deşifre yapılırken de doğal olarak makam ve usûl bilgisinin iyi olması beklenir. İyi bir sözel deşifre yapabilmenin temel koşulu, seslendirilecek ezginin makam özelliklerinin iyi bilinmesi ve kullanılan usûle hâkim olmaktan geçer. Geleneksel Türk sanat müziğinin sözel seslendirilmesi sırasında eserin, ilgili usûlün dizlere vurularak beraber seslendirildiği geleneksel bir anlayış bulunmaktadır. Konservatuvarların repertuvar derslerinin eğitim müfredatı içerisinde de sürdürülen bu davranış, derslerde okunan sözel eserlerin tümünde uygulanmaktadır. Sözel deşifre, mutlaka usûlün vurulması yoluyla gerçekleştirilir. Bu durumun öğrencileri oldukça zorladığı fark edildiğinden, konuyla ilgili çalışmalar yapmanın gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Bir diğer gereklilik, sözel deşifre becerisini geliştirmeye yönelik makamsal eğitim etütlerini içeren çalışmaların eksikliğidir. Bu düşünce doğrultusunda seçilen, Sabâ, Bestenigâr, Dügâh ve Şevkefzâ makamları, eser sayısı bakımından geleneksel Türk sanat müziğinin diğer makamlarına göre daha az kullanılmış olmakla birlikte, belli kurumlardaki icracılar dışında genel olarak günümüz icracılarının daha az eser seslendirmeyi tercih ettiği makamlar arasında yer almaktadır. Ayrıca

çalışmanın konusunu oluşturan dört makamın, öğrencilerin sözel deşifre sırasında en çok zorlandığı makamlar arasında olduğu gözlemlenmiştir.

Etütlerdeki ezgi yapılanmaları, ilgili makamın geleneksel seyir özellikleri dikkate alınarak oluşturulmuştur. Etütlerin bir bölümünde ise makam dizisi dışında yer alan bazı çeşni ve geçkiler kullanılmıştır. Sözel deşifreyi geliştirmeye yönelik üretilen eğitim etütleri, biçimsel açıdan, geleneksel Türk sanat müziğinin herhangi bir sözel türünün özellikleri düşünülerek tasarlanmamıştır.

"Söz" unsuru, etütlerin, makam ve usûl dışındaki üçüncü yapı taşıdır. Çalışmada yer alan etütlerde kullanılan sözler, öğrencinin sözel deşifresini geliştirmek amacı güttüğünden edebi değeri olan, bütünsel anlamlı sözler yerine, geleneksel Türk sanat müziğinde terennüm adı verilen özel söz gruplarının kullanılması ile oluşturulmuştur. Anlam içeren ya da sözlük anlamı olmayan kelime gruplarına terennüm adı verilir. Terennüm, geleneksel Türk sanat müziğinin Kâr, Beste, Ağır Semâi, Yürük Semâi gibi büyük türleri içerisinde kullanıldığı gibi, şarkı türündeki bazı eserlerde de yer almaktadır.

Çalışmada kullanılan terennümlerde yer alan sözcük/söz dizileri şunlardır: "ah", "yâr", "ey", "of", "hey", "gel", "aman", "dost", "gönül", "medet", "cânâ", "cânım", "cânânım", "yârim", "gülşenim", "gültenim", "efendim", "sâdıkınâm", "servinâzım", "çâresâzım", "şûh-i sitemkârım", "dilnüvâzım", "kurbânınam", "hayrânınam", "sergerdânınam", "dilde nihân", "dilde giryân", "be li yârim", "be li mûrim", "be li dost", "tir ye lel li ye le lel li", "ten nen ni ten nâ", "ten nen ni te nen", "te ne nâ, nâ dir", "ney", "ter dil li", "de re dil lâ nâ", "yâ lâ ye le lel li", "müjdelersun", "o güzel başın çün", "o hilâl kaşın çün".

Etütlerde kullanılan usûllerin seçimi, ilgili makamların TRT (Türkiye Radyo Televizyon Kurumu) repertuarında yer alan sözel eserler içerisinde, sırasıyla en fazla kullanılan 6 usûlün tespit edilmesiyle gerçekleştirilmiştir. Eğer usûl sayılarında eşitlik var ise usûl çeşitliliğini sağlamak amacı ile çalışmadaki diğer etütlerde kullanılan usûl dengesi dikkate alınarak tercihte bulunulmuştur. Sözel deşifrenin, usûl ile birlikte yapılma zorunluluğu bulunduğundan, çalışmada, eğitim etütlerinin altında usûlün görsel şekli de hatırlatma amacıyla verilmiştir. Çalışmada kullanılan makamların repertuarında yer alan sözel eserlerdeki usûl dağılımları, tablolar halinde sunulmuştur.

Proje Süreci

Ege Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi Koordinatörlüğü bünyesinde, 23901 numaralı Genel Araştırma Projesi içerisinde yürütücü olarak Doç. Dr. Özgen KÜÇÜKGÖKÇE yer almıştır. Kabartma nota yazım işlemi, araştırmacı Öğr. Gör. Birsen Buket TÜZÜN tarafından gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, Doç. Dr. Beril ÇAKMAKOĞLU, Öğr. Gör. Derya TANSU ve Öğr. Gör. Nesem YENİPAZAR COŞKUN da proje sürecinde görev alan diğer araştırmacılarıdır. 24.10.2022 tarihinde başlatılan proje, 2023 Ekim ayında sonlandırılmıştır.

Proje, öncelikli olarak “4 Makam ve 24 Etüt” adlı kitabın, proje ekibi üyelerinden Öğr. Gör. Birsen Buket TÜZÜN tarafından Braille Nota Yazısına çevrilmesi süreciyle başlatılmıştır. 12 aylık sürede tamamlanan proje sonucunda, EÜDTMK resmî Web Sitesinde dijital olarak yayımlanan veriler, ilgili kişilerin hizmetine sunulmuştur.

Proje tamamlandıktan sonra, verilerin yararlılığı ve alandaki etkisini değerlendirebilmek adına görme engelli bireyler ile görüşmelerde bulunulmuştur. Proje kapsamında, görüşme kişileri için etik kurul onay belgesi de alınmıştır. Görüşme kişileri seçilirken; yaş aralığı, cinsiyet, müzik eğitim düzeyi, farklı bölgelerde ikamet etme gibi kriterler dikkate alınmıştır. Görüşme kişileri, 14 ile 65 yaş arasında olup altı tanesi erkek, dört tanesi kadındır. Katılımcılardan üçü Diyarbakır, dördü İzmir, ikisi İstanbul, biri Kıbrıs'ta ikamet etmektedir. Müzikle gerek amatör gerekse profesyonel olarak ilgilenen katılımcıların tamamı Braille nota yazısı bilmektedir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Braille yazısının kullanımına, ülkemizde 1925 yılında açılan ilk körler okulu ile birlikte başlanmıştır. 1961 ve 1975 yıllarında yayımlanan kabartma yazı el kitaplarında yalnızca Türkçe ve matematik yazım kuralları yer almaktadır. Kabartma müzik işaretleri ile ilgili ilk çalışmalar ise Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Dairesi Başkanlığının emri ile oluşturulan Braille Danışma Kurulu'nun, 1986 yılından itibaren uluslararası Braille müzik işaretlerini esas alarak gerekli uyum sürecini sağlaması ve ülkemizde kullanılacak olan müzik işaretlerine yönelik bir kılavuz hazırlaması ile gerçekleştirilmiştir. Bu tarihten itibaren çeşitli çalışmalar yapılsa da, görme engelli bireylerin Braille müzik notasyonu özelinde materyal eksiklikleri olduğu bilinen bir gerçektir.

Ege Üniversitesi Bilimsel Araştırma Proje Koordinatörlüğü tarafından desteklenen, 23901 numaralı ve “Görme Engelliler İçin 4 Makam 24 Etüt” başlıklı proje de, materyal eksikliğini

gidermek ve ilgili bireylere katkı sağlayarak onların müzikal gelişimine olumlu anlamda ivme kazandırmayı amaçlamaktadır.

Müzik alanı ile ilgili çalışmalar değerlendirildiğinde, görme engelli bireylere yönelik sözel deşifre becerisi kazandırma amacı güden herhangi bir çalışmanın olmadığı görülmektedir. Proje yürütücüsü Doç. Dr. Özgen KÜÇÜKGÖKÇE tarafından 2020 yılında “4 Makam 24 Etüt” başlıklı, sözel deşifre becerisini geliştirmeye yönelik, makamsal eğitim etütlerini içeren bir kitap yayımlanmıştır. Bu proje ise adı geçen kitabın Braille nota yazısına çevrilerek, Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuarı resmî web sitesine yüklenmesi ve görme engelli bireylere de ulaşmasını amaçlamış ve elde edilen verilerin yüklenmesiyle proje tamamlanmıştır. Projenin, alanında ilk olması nedeniyle özgün bir değer taşıdığı ve hedef kitlenin müzik eğitim kalitesini yükseltmesi bakımından da ilgililere önemli bir katkı sağladığı sonucuna varılmıştır.

Projenin tamamlanmasından ve dijital verilerin web sitesine aktarılmasından sonra, projenin alana katkısı görme engelli on birey ile gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda ortaya çıkarılarak, yorumlanmıştır. Görüşme kişileri, çalışmadan sağladıkları yararları belirtmiş ve projenin kendilerinin müzikalitelere olumlu anlamda katkı sağladığını ifade etmişlerdir.

Görüşme kişilerinin tümü enstrüman çaldıklarını belirtmişler ve proje materyalinin çalgı eğitim süreçlerine olumlu anlamda katkı sunacağını düşünmektedirler. Ayrıca “4 Makam 24 Etüt” adlı kitaptaki etütlerin, geleneksel Türk sanat müziğinde az kullanılan makamlardan oluşması nedeniyle kendilerine makamsal zenginlik kazandıracağını dile getirmişlerdir. Çalışmanın, deşifre becerisini geliştirmenin yanı sıra usûl uygulamaları bağlamında da katkı sunduğu hedef kitle tarafından belirtilmiştir.

Görüşme kişilerinin bu süreçte bazı önerileri olduğu da dikkati çekmiştir. Örneğin, projenin daha çok kişiye ulaşabilmesi yönünde çalışmaların yapılması beklenmektedir. Çalışmanın içeriğinde yer alan dört makamda oluşturulan etütler gibi farklı makamlarda da etütler hazırlanması ve yine Braille nota yazısına çevrilerek ulaşılabilirliği öneriler arasında yer almaktadır.

Görme engellilerin Braille notalara erişim durumunun, onların müzik eğitimlerine olumlu katkılar sunacağı ve dolayısıyla müzikalitelere yükselmesinde oldukça etkili olacağı düşünülmektedir. Braille nota yazısına yönelik, yazılı materyallerin nitelikli bir biçimde artarak devam etmesi, ihtiyaç duyan bireylere olumlu katkılar sunması, ayrıca ülkemizde bu konuyla ilgili farkındalığın da çoğaltılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

Koenig, A. J. & Holbrook, M. C. (2000, Vol. II). Instructional strategies for teaching children and youths with visual impairments. *Foundations of Education*. s. 264-330.

Krolick, Bettye (1996). *Dictionary of Braille Music Signs*. Washington, D.C. Library of Congress, National Service for the Blind and Physically Handicapped.

Küçükgökçe, Ö. (2020). *4 Makam 24 Etüt*. Ege Üniversitesi Basımevi.

Özel, B. (2018). *Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Görme Engellilerin Müzik Eğitiminde Braille Nota Sisteminin Kullanımı ve Türkiye'deki Durumun İncelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Şendurur, Y. (1995, No. 16). Görme Özürlü Öğrencilerin Keman Eğitiminde Karşılaştığı Güçlükler. *Mavi Nota Dergisi*.

İnternet: https://konservatuvar.ege.edu.tr/tr/18455/gorme_yetersizligi_olan_bireyler_icin_4_makam_24_etud.html (erişim tarihi: 16 Haziran 2024).

İnternet: <https://www.eged.org/notalaradokunmak> (erişim tarihi: 03 Temmuz 2022).

EXTENDED ABSTRACT

Writing and written sources are of great importance for every society throughout history because writing is a crucial element that allows societies to progress interact with each other in every field, and transfer their knowledge from generation to generation. The contribution of written culture to transmission as well as oral culture should not be ignored. As it is known, writing and reading are of great importance in the field of music. Visually impaired people have suffered from the lack of printed musical materials for many years. The lack of notes written in Braille and theoretical resources led them to education by ear. This situation necessitated memorization-based education. We can clearly state that the studies on the education of visually impaired individuals are not yet fully sufficient in our country. In this context, it seems that writing and reading music poses a significant problem for the visually impaired. Based on the fact that writing and reading are the main necessity in music education, it is important to address the solution focus of this problem. Braille Note Writing is one of the basic requirements in the music education of visually impaired individuals. Before explaining the studies on Braille notation writing, it is necessary to talk about Braille writing.

It is known that in 1829, an alphabet was created by the Frenchman Louis Braille, who was also visually impaired, allowing the visually impaired to read and write. This system, called the Braille alphabet, is based on the embossing of six dots arranged on a rectangular pattern consisting of two columns. It is known that this system included the signs required in music as well as the letters used in the alphabet, and that Louis Braille further developed the system expressing music until 1834.

Braille writing, also known as braille (tactile alphabet) or six dots, is one of the most basic tools used by visually impaired individuals for reading and writing (Koenig and Holbrook, 2000: 264).

The Braille Notation System was also created by Louis Braille. "In the time that has passed since the Braille Musical Signs System was first used in France between 1829 and 1834, each nation has made some changes according to its own musical system and made arrangements to ensure that it can be used in the most fluent way. In our country, the Braille Advisory Board ensured that universal Braille music signs were adapted to Turkish Music in the most appropriate way in 1986 (Özel, 2018: 45). We have personally determined the contribution of the resources written with the help of these musical signs to the education of visually impaired individuals.

Since this date, various studies have been carried out to fill the material deficiencies of visually impaired individuals and started to be made available to those in need. As a result of the development of technology and the conveniences brought by the internet age, it has become easier for visually impaired individuals to access data.

In Turkey, there are studies carried out by various institutions working to ensure equality in education and easy access to resources for visually impaired individuals. One of these studies is the GAP project named "4 Positions 24 Studies for the Visually Impaired", which is the source of our article.

Assoc. Özgen KÜÇÜKGÖKÇE took part. The process of writing braille notes was carried out by researcher Lecturer. See. It was realized by Birsen Buket TÜZÜN. Also, Assoc. Dr. Beril ÇAKMAKOĞLU, Lecturer. See. Derya TANSU and Lecturer. See. Nesem YENİPAZAR COŞKUN are other researchers who took part in the project process. 24.10. The project, which started in 2022, was terminated in October 2023.

he project is primarily based on the book titled 4 Makam ve 24 Etude, prepared by one of the project team members, Lecturer. See. It was initiated by Birsen Buket TÜZÜN with the process of translating it into Braille Note Writing. As a result of the project completed within 12 months, the

data published digitally on the EÜDTMK Official Website was made available to the relevant people.

The book titled "4 Makam 24 Etudes", which constitutes the content of the project, is a resource written on the lack of resources in the field of traditional Turkish classical music, especially for education. The lack of training studies for both instrumental and vocal genres highlights the importance of efforts to fill this gap. As it is known, especially in the music education of institutions such as conservatories, the language of music is taught in courses such as musical hearing-reading-writing, repertoire, instrument training and harmony. Reading a musical text in accordance with the duration, height and names of the sounds, as well as speed, loudness and expression characteristics, is called musical reading. Reading a musical text encountered for the first time without preparation is defined as sight-reading in music. Acquiring sight-reading skills should be one of the most important issues in music education. Verbal sight-reading appears as an important element within the maqam and usul elements, especially in traditional Turkish classical music education. It became necessary to present the book written in this direction for the benefit of visually impaired individuals.